



FINANSIJSKI IZVEŠTAJI KAO PRODUKT RAČUNOVODSTVA

FINANCIAL REPORTS AS ACCOUNTING PRODUCTS

Danijela Zubac

Visoka strukovna tehnička škola u Zvečanu, Kosovska Mitrovica, Srbija

Danijela Anđelković

Fakultet za preduzetnički biznis, Univerzitet „Union – Nikola Tesla“ u Beogradu, Beograd, Srbija

Olgica Brzaković Kadrić

Maloprodaja obuće „O“, Beograd, Srbija

©MESTE

JEL Category: **M41, M11**

Apstrakt

U informacionoj eri preduzeća smatraju da njihov uspeh ili neuspeh sve više zavisi od korišćenja i upravljanja informacijama. Informaciona era ima uticaja i na računovodstvo. Osnovni cilj finansijskih izveštaja odnosi se na relevantno i pouzdano informisanje korisnika o finansijskom položaju i uspešnosti poslovanja preduzeća. Svrha istraživanja rada se odnosi na utvrđivanje međuzavisnosti informacija iz seta finansijskih izveštaja kao produkta računovodstva u skladu sa potrebama menadžmenta preduzeća i drugih interesnih grupa korisnika finansijskih izveštaja. U tom kontekstu, utvrđuju se osnovne komponente koje doprinose poboljšanju kvaliteta pomenutog odnosa. Kvalitet finansijskih izveštaja prevashodno zavisi od toga, koliko su informacije koje su u njima sadržane u mogućnosti da zadovolje potrebe internih korisnika (obično menadžmenta) i eksternih korisnika (pre svega, investitora i kreditora) u pogledu njihove relevantnosti, razumljivosti, pouzdanosti i uporedivosti. Te su informacije sadržane u nizu finansijskih izveštaja od kojih se kao temeljni izdvajaju bilans stanja i bilans uspeha. U radu se ukazuje da za potrebe menadžmenta, dva pomenuta izveštaja predstavljaju dva načina na osnovu kojih se može dati ilustracija preduzeća: u smislu toka poslovanja u određenom vremenskom periodu, i u smislu pozicije ili stanja preduzeća u određenom trenutku vremena. Prema tome, dobra informisanost podrazumeva da u finansijskim izveštajima budu utvrđene i prezentirane sve relevantne informacije koje mogu biti od značajnijeg uticaja za potrebe menadžmenta preduzeća, buduće odluke investitora i drugih korisnika.

Adresa autora zaduženog za korespondenciju:
Danijela Zubac

E-mail: danijela.marjanovic@gmail.com

Ključne reči: menadžment, računovodstvo, finansijski izveštaji, finansijske informacije.

Abstract

In the information era, companies believe that their success or failure is increasingly dependent on the use and management of information. Information era has an impact on accounting, too. Financial statements represent the final stage of processing accounting data and appear as holders of accounting information. The main objective of financial statements is related to relevant and reliable information users of financial position and business performance. The subject of this research work concerns the identification of interdependencies of information from a set of financial statements as the product of accounting in accordance with the needs of enterprise management, and other stakeholders, users of financial statements. In this context, the basic components contributing to improving the quality of the mentioned relationship are determined. The quality of financial statements primarily depends on how the information contained therein can meet the needs of internal users (usually management) and external users (primarily investors and creditors) in terms of their relevance, understandability, reliability, and comparability. Mentioned data are contained in a financial statement of which stand out as the basic balance sheet and income statement. The paper indicates that for management purposes, two mentioned reports are two ways by which can give an illustration of the company in terms of the operation flow in a particular period of time and in terms of position or status of the company at a given point of time. Accordingly, the well-informed means that the financial statements are established and presented with all relevant information that may be of significant impact for the needs of enterprise management, and future decisions of investors and other users.

Keywords: *management, accounting, financial statements, financial information.*

1 UVOD

Savremene uslove poslovanja preduzeća, bilo da je reč o proizvodnoj, trgovinskoj ili nekoj drugoj delatnosti i obliku organizovanja, karakteriše turbulentno, promenljivo i neizvesno okruženje. Jačanje konkurentnosti preduzeća na tržištu danas je temeljni cilj poslovanja i preduslov njegovog rasta i razvoja. Konkurentnost preduzeća, a time i sigurnost poslovanja limitirana je performansama poslovanja a pre svega performansama koje proizilaze iz strukture finansijskih izveštaja. Otuda, upravljanje njegovim rastom i razvojem na temelju njegove konkurentnosti nije moguće zamisliti bez informacija koje se zasnivaju na finansijskim izveštajima. Pri tome, podrazumeva se objektivnost i realnost finansijskih izveštaja, odnosno od njih se traži da reprezentativno odražavaju stvarno poslovanje preduzeća. Ukoliko se ima u vidu da je jačanje konkurentnosti preduzeća na tržištu strateška komponenta, proizilazi i da se informacije iz finansijskih izveštaja mogu koristiti i za potrebe strategijskog upravljanja preduzećem, a ne samo za operativne ili neke druge nivoe i kraće vremenske periode. Na svim nivoima upravljanja mogu se koristiti informacije iz finansijskih izveštaja kao rezultat analize performansi poslovanja, pri čemu se podrazumeva različiti nivo uopštenosti koji

karakteriše različite nivoe upravljanja preduzećem. Finansijski izveštaji predstavljaju završnu fazu računovodstvenog procesiranja podatka i pojavljuju se kao nosioci računovodstvenih informacija. Te su informacije sadržane u nizu finansijskih izveštaja od kojih se kao temeljni izdvajaju bilans stanja i bilans uspeha. Pored navedenih osnovnih finansijskih izveštaja sastavljaju se i ostali finansijski izveštaji koje se odnose na izveštaj o ostalom rezultatu, o promenama na kapitalu, o tokovima gotovine i napomene uz finansijske izveštaje. Bilans (izveštaj o finansijskom stanju) pruža informacije menadžmentu preduzeća i ostalim zainteresovanim korisnicima radi dobijanja odgovora, između ostalog, i na pitanja koja se odnose na finansijsku snagu preduzeća, njegovu likvidnost, zaduženost i horizontalnu finansijsku strukturu. U posebnom delu ovog rada ukazuje se na bilans uspeha. Reč je o izveštaju o toku poslovanja, za razliku od bilansa stanja, koji predstavlja izveštaj o trenutnom stanju poslovanja

Osnovni cilj finansijskih izveštaja odnosi se na relevantno i pouzdano informisanje korisnika o finansijskom položaju i uspešnosti poslovanja preduzeća. Stoga, finansijsko računovodstvo trebalo bi pružati razumljive, relevantne, pouzdane i uporedive informacije za ostvarenje navedenog cilja. Finansijske izveštaje mogu koristiti za različite svrhe mnogi korisnici. Za

preduzeće je veoma važno da zna ko su planirani korisnici računovodstvenih informacija. Kvalitet računovodstvenog sistema preduzeća prevashodno zavisi od toga koliko je on koristan, odnosno kome je on namenjen i u kojoj meri može zadovoljiti potrebe internih korisnika (obično menadžmenta) i eksternih korisnika (pre svega investitora i kreditora). U većini zemalja nema eksplicitnog okvira. U mnogim zemljama se čini da su ostale svrhe korisnika, a ne pružanje usluga investitorima (postojećim i potencijalnim) u donošenju ekonomske odluke, glavni fokus računovodstva. Iz ovog razloga, pristup računovodstvenim informacijama je različit i kao rezultat toga finansijski izveštaji se ne mogu lako međunarodno upoređivati.

2 INFORMACIONI ZNAČAJ BILANSA STANJA ZA ANALIZU POSLOVNIH PERFORMANSI POSLOVANJA

Informisanje korisnika znači pružiti im sve relevantne, pouzdane i uporedive informacije u obliku i sadržaju prepoznatljivom i razumljivom pojedincima ili grupama kojima su namenjene. Te su informacije sadržane u nizu finansijskih izveštaja od kojih set osnovnih izveštaja čine (MSFI, 2009, str. paragraf 10):

- Bilans stanja (izveštaj o finansijskom položaju);
- Bilans uspeha (izveštaj o uspešnosti poslovanja);
- Izveštaj o promenama na kapitalu;
- Izveštaj o tokovima gotovine;
- Napomene uz finansijske izveštaje i računovodstvene politike; i
- Statistički aneks.

Potpune informacije o preduzeću, korisnici finansijskih izveštaja jedino mogu dobiti na osnovu seta osnovnih finansijskih izveštaja. Sastavni delovi finansijskih izveštaja međusobno su povezani i upućeni jedni na druge zbog toga što odražavaju različite aspekte istih transakcija ili drugih događaja. Svaki od izveštaja daje informaciju o transakcijama samo sa svog aspekta. Međutim, set ovih izveštaja daje kompletnu sliku o poslovanju sa različitih aspekata (istih transakcija). Na primer, bilans uspeha ne obezbeđuje potpunu sliku o performansama, osim ako se ne koristi zajedno sa bilansom stanja i ostalim finansijskim izveštajima.

U razmatranju finansijskog položaja preduzeća, neophodno je poći od sadržine bilansa stanja i njegovog osnovnog formalnog svojstva. Radi razumevanja bilansa stanja i uspešnog proučavanja finansijskog položaja veoma je bitno suštinsko definisanje strukture imovine, strukture obaveza i kapitala, kao i njihovu međusobnu povezanost i uslovljenost. IASB-ovi i ostali okviri sadrže pregled pet „elemenata“ finansijskih izveštaja: imovine, obaveza, kapitala, prihoda i rashoda, pri čemu je napomenuto da se prvenstvo daje definicijama „imovine“ i „obaveza“. Navedeni elementi predstavljaju sastavni deo izveštaja koji se zove bilans stanja, ili kako se uobičajeno kraće naziva bilans. Pregled imovine preduzeća i njene strukture u obliku stalne i obrtne imovine na jednoj strani (što predstavlja aktivu) i kapitala i obaveza na drugoj strani (što predstavlja pasivu), sadrži podatke za tekući i prethodni obračunski period. Poređenjem odgovarajućih pozicija dvaju obračunskih perioda odnosno dvaju uzastopnih bilansa stanja, utvrđuje se rezultat poslovanja (kao razlika neto vrednosti imovine), pri čemu ukupne razlike između njihovih odgovarajućih pozicija služe za sastavljanje bilansa tokova gotovine. Prema tome, bilans stanja se formalno može shvatiti kao finansijski izveštaj koji prikazuje stanje imovine, obaveza i kapitala u određenom trenutku (Alexander & Nobes, 2010, str. 4-5). To se odnosi na sva preduzeća u okviru njihove osnovne delatnosti poslovanja, što znači i na preduzeća u trgovini, bilo da je reč o veleprodaji ili maloprodaji. Tako, primera radi, bilans stanja u maloprodaji, kao što je prethodno navedeno, pokazuje stanje imovine, obaveza i neto imovine (neto vrednost) preduzeća u maloprodaji na tačno određeni datum. Ovakva definicija bilansa stanja određuje i njegov statički karakter. Prema tome, bilans stanja je osnovni finansijski izveštaj koji prikazuje finansijski položaj preduzeća i koji služi za ocenu sigurnosti njegovog poslovanja.

Bilans (izveštaj o finansijskom stanju) pruža informacije zainteresovanim korisnicima radi dobijanja odgovora, između ostalog, „i na sledeća pitanja: kakva je finansijska snaga preduzeća?; kakva je likvidnost?; kakva je zaduženost preduzeća? i kakva je horizontalna finansijska struktura, tj. u kojem je odnosu imovina finansiranja iz sopstvenih i tuđih izvora? Na osnovu razmatranja strukture osnovnih elemenata bilansa stanja koji se odnose na imovinu, obaveze

i kapital, kao i njihove međusobne uslovljenosti i povezanosti, može se zaključiti da bilans stanja predstavlja pouzdanu osnovu na osnovu koje se može izvršiti analiza finansijskog položaja preduzeća i utvrditi njegove finansijske mogućnosti i slabosti. Na osnovu toga moguće je proceniti poslovanje preduzeća u budućnosti.

Kao što je prethodno navedeno, bilans stanja se sastoji iz dva dela: iz aktive (imovina) i pasive (obaveze i kapital). Imovina predstavlja ekonomske resurse koje preduzeće koristi da bi ostvarilo svoje poslovne aktivnosti od kojih se očekuje buduća ekonomska korist. U tom kontekstu tekuća imovina se može odnositi na: zalihe, potraživanja, finansijsku imovinu, i novac. Imovina kao ekonomski resurs kojim preduzeće raspolaže i koristi u obavljanju poslovnih aktivnosti u okviru definisane delatnosti ima svoje poreklo, tj. izvore iz kojih je nabavljena. Reč je, pre svega, o vlasnicima, dobavljačima, bankama i drugim finansijskim institucijama. Finansijski položaj preduzeća izražava se u određenim relacijama aktive i pasive, sa jedne strane, i relacijama dugoročnog i kratkoročnog odnosa sopstvenog i tuđeg kapitala, sa druge strane. „Uspešna analiza bilansa stanja i projektovanje zdrave finansijske strukture pretpostavljaju grupisanje bilansnih pozicija aktive i pasive na način koji obezbeđuje uspostavljanje i kontrolu pomenutih bilansnih relacija“ (Ranković, 2004, str. 175). Drugim rečima, od načina sistematizacije ili grupisanja osnovnih elemenata imovine (obaveza i kapitala), zavisi i informaciona snaga finansijskih izveštaja.

Informacije o očekivanim datumima realizacije imovine i obaveza korisne su prilikom procenivanja likvidnosti i solventnosti entiteta. Finansijska sredstva obuhvataju potraživanja od prodaje i druga potraživanja, a finansijske obaveze obuhvataju dugovanja prema dobavljačima i ostala dugovanja. Informacije o finansijskim obavezama koriste se za sagledavanje i procenu buduće likvidnosti (mogućnost izmirenja dospelih finansijskih obaveza i u kraćem roku) i solventnosti preduzeća (mogućnost izmirenja dugoročnih obaveza), odnosno za sagledavanje i procenu sposobnosti da izmiri svoje obaveze o roku dospelosti. To sagledavanje ima za cilj predviđanje budućih potreba za kreditima. Izveštaj o finansijskom položaju (bilans stanja) omogućava povezivanje

aktivnih i pasivnih pozicija sa aspekta ročnosti (interakcija rokova priliva i dospeća obaveza).

3 INFORMACIONI ZNAČAJ BILANSA USPEHA ZA ANALIZU PERFORMANSI POSLOVANJA

U prethodnim razmatranjima data je ilustracija bilansa stanja, u kojem se izveštava o finansijskom stanju preduzeća u određenom trenutku. U ovom delu rada ukazuje se na bilans uspeha, u kojem se rezimiraju rezultati poslovanja u određenom periodu. Reč je o izveštaju o toku poslovanja, za razliku od bilansa stanja, koji predstavlja izveštaj o trenutnom stanju poslovanja. Bilans uspeha se pojavljuje kao posledica potrebe utvrđivanja finansijskog rezultata, kao i mere ekonomičnosti, čiji je osnovni zadatak da menadžmentu preduzeća omogući da sazna svoj pravac kretanja i na toj osnovi mu posluži kao kompas. Ta potreba proizilazi iz činjenice, kako navodi Šmalenbah, da je funkcija preduzetnika u nacionalnoj ekonomiji da proizvodi dobra i da ih dovede do potrošača, i to sve sa jednim ekonomskim efektom kako se materija ne bi sama utrošila (uništila).

Svrha bilansa uspeha jeste da se u njemu prikaže iznos profita (dobitka) koji je ostvaren ili iznos gubitka koji je napravljen u preduzeću u toku perioda koji je obuhvaćen bilansom uspeha. Vunjak (2010, str. 65), daje jasnu ilustraciju definicije i sadržine Bilansa uspeha. „Bilans uspeha (račun gubitka i dobitka) predstavlja dvostrani pregled rashoda i prihoda koji su nastali u određenom obračunskom periodu. Sučeljavanjem prihoda i rashoda definiše se finansijski rezultat preduzeća. Finansijski rezultat se utvrđuje na kraju obračunskog perioda. Ukoliko je prihod veći od rashoda tada dobijamo, kao što je prethodno navedeno, dobitak. Dobitak je cilj preduzeća, mera njegovog uspeha, podloga i okvir podele na učesnike. Naime, iz ostvarenog dobitka (odnosno bruto dobiti) po odbitku poreza koji pripada državi, dobija se ostvarena neto dobit koja ostaje preduzeću za dalju raspodelu (rezerve, dividenda i zadržana dobit).

U čisto računskom pogledu finansijski rezultat predstavlja razliku između prihoda i rashoda. Međutim računska veličina u pomenutom smislu ima i ekonomsko značenje. IASB-ovi Okvir za sastavljanje i prezentaciju finansijskih izveštaja,

elemente bilansa uspeha prihode i rashode, posmatra sa aspekta njihovog uticaja na povećanje ili smanjenje ekonomske koristi. Sa tog aspekta definišu se na sledeći način (MSFI 2009):

- Prihodi su „povećanja ekonomske koristi tokom obračunskog perioda, u obliku priliva ili povećanja sredstava (imovine) ili smanjenja obaveza, koja imaju za rezultat porast kapitala, koji ne predstavlja porast po osnovu doprinosa učesnika u kapitalu“,
- Rashodi su „smanjenje ekonomskih koristi tokom obračunskog perioda u obliku odliva ili umanjanja imovine ili nastanak obaveza koje imaju za rezultat smanjenje kapitala, koje ne predstavlja smanjenje po osnovu raspodela učesnicima u kapitalu“.

Prihodi i rashodi su ključne komponente za merenje profita. Ta merila se primenjuju i za priliv i za smanjenje ekonomskih koristi (imovine) tokom datog perioda koji nastaje iz redovnih aktivnosti. Konkretnije, prihodi su bruto uvećanja sopstvenog kapitala koja nastaju iz uvećavanja aktive koja je dobijena u zamenu za pružanje roba i usluga kupcima. Oni nastaju kao rezultat povećanja imovine ili smanjenja obaveza. Do povećanja imovine ili smanjenja obaveza dolazi se u toku obavljanja redovnih aktivnosti preduzeća. Poslovni prihodi preduzeća nastaju kao rezultat prodaje robe i proizvoda ili pružanja usluga na tržištu. Na primer, prodaja robe od strane preduzeća koji se bavi trgovinom predstavlja redovnu uslužnu aktivnost. Navedeni poslovni prihodi se pojavljuju najčešće, svakodnevno i u strukturi prihoda čine vrednosno najznačajniji njegov deo (Ivkov, *Creating financial reports in the function of analysis of business performances of commercial companies*, 2014, str. 71, 354). U odnosu na prihode, rashodi su smanjenja supstance ili sopstvenog kapitala koja nastaju dok se roba i usluge pružaju kupcima. Nastaju kao rezultat smanjenja imovine ili povećanja obaveze. Prema tome, prihodi nastaju kao rezultat povećanja imovine ili smanjenja obaveza, a rashodi kao posledica smanjenja imovine i povećanja obaveza. S tog aspekta, rashodi predstavljaju negativnu komponentu finansijskog rezultata. Kao rezultat sučeljavanja prihoda i rashoda obračunskog perioda utvrđuje se finansijski rezultat, koji može biti pozitivan (dobitak) ili negativan (gubitak). Načelo

sučeljavanja prihoda i rashoda je jedno od najvažnijih načela finansijskog izveštavanja, koje ukazuje da je nastanak rashoda nužna pretpostavka nastanka prihoda.

U kontekstu prihoda i rashoda finansijski rezultat predstavlja prirast sopstvenog (vlasničkog) kapitala proistekao iz poslovnih i pratećih aktivnosti preduzeća u toku perioda, ili smanjenje vlasničkog kapitala po istom osnovu (poznati pod nazivima dobitak ili gubitak). Naime, kada se te dve stavke (prihodi i rashodi) udruže, one definišu fundamentalno značenje profita, koji jednostavno može da se definiše kao višak prihoda u odnosu na rashode, što se može videti iz sledeće proširene računovodstvene jednačine (Kothari & Barone, 2012, str. 71):

$$\text{aktiva} = \text{obaveze} + \text{sopstveni kapital}$$

$$\text{aktiva} = \text{obaveze} + \text{kapital} + \text{profit}$$

$$\text{aktiva} = \text{obaveze} + \text{kapital} + \text{prihodi} - \text{rashodi}$$

Prihodi, rashodi i neto rezultat i dalje suštinski pripadaju vlasničkom kapitalu preduzeća. Prema tome, bilans uspeha predstavlja izdvojeni i osamostaljeni deo bilansa stanja (pozicije Kapital), čiji je zadatak da obračuna sve rashode i prihode u posmatranom obračunskom periodu i da iskaže ostvareni periodični rezultat. Periodični rezultat se zatim integriše u bilans stanja kao neraspoređeni ili akumulirani dobitak u okviru zbirne pozicije Kapital, ili kao gubitak u aktivni bilans stanja, ukoliko se gubitak ne iskazuje u pasivi kao posebna odbitna stavka u okviru zbirne pozicije Kapital. „Bilans uspeha je proizvod zaključka poslovnih knjiga, iz njih potiče, ali im, za razliku od bilansa stanja, u narednoj godini ni na koji način ne služi; on je svoju knjigovodstveno-bilansnu ulogu okončao „izručenjem“ neto rezultata bilansu stanja u cilju njegovog kompletiranja“ (Stevanović, Malinić, & Milićević, 2008, str. 107). Međutim, u posmatranju uspešnosti poslovanja preduzeća nije dovoljno posmatrati samo apsolutni iznos dobitka (ili gubitka). Neophodno je, takođe, u analizu uključiti i materijalni sadržaj elemenata na osnovu kojih je takav dobitak ostvaren, što nužno uvodi u razmatranje problem procene i priznavanja prihoda i rashoda. Imajući u vidu uslovljenost i povezanost prihoda i rashoda sa bilansom stanja, veoma je bitno da procene pozicija u bilansima na bazi određenih kriterijuma treba podjednako

vrednovati. Na primer, ukoliko su pozicije imovine procenjene po nižoj vrednosti, to će uticati da rashodi budu veći, što uz iste prihode daje manji finansijski rezultat i obrnuto. Na osnovu toga proizilazi i da realnost finansijskog rezultata zavisi od realnosti procene pozicija bilansa stanja (Žager & Žager, 2006, str. 75). Pored toga, za razumevanje i analizu uspešnosti poslovanja na bazi prihoda i rashoda potrebno je takođe, uvažiti osnovne pretpostavke na osnovu kojih se priznaju prihodi i rashodi kao obračunske kategorije.

4 INFORMACIONI ZNAČAJ OSTALIH FINANSIJSKIH IZVEŠTAJA ZA ANALIZU PERFORMANSI POSLOVANJA

Izvori informacija o preduzeću poprimaju različite oblike. To se, pre svega, odnosi na osnovne godišnje finansijske izveštaje. Osim bilansa stanja, bilansa uspeha, i ostali izveštaji kao što je slučaj sa izveštajem o ostalom rezultatu, izveštajem o novčanim tokovima i izveštajem o promenama na kapitalu, pružaju relevantne informacije za potrebe analize performansi poslovanja. Kao što je navedeno, korisnici finansijskih informacija ne treba da samo poznaju dobitak i troškove izvedene prema standardima razgraničenja, već isto tako i novčane pozicije i kretanje novca preduzeća. Za vlasnika preduzeća od značaja odakle stiže novac i u koje se svrhe troši. Iz tih razloga potrebno je sastaviti *izveštaj o novčanim tokovima* koji ukazuje na izvore pribavljanja gotovine iz poslovanja i finansiranja i upotrebu gotovine, kao i utvrđivanje razlike, čistog novčanog toka, odnosno viška raspoloživih, odnosno nedostataka novčanih sredstava. On pokazuje koliki je iznos gotovine na određeni datum i koji su faktori uticali na promene stanja gotovine u toku određenog vremenskog perioda. Informacije o tokovima gotovine pružaju korisnicima finansijskih izveštaja osnov za procenu sposobnosti preduzeća da stvara gotovinu i gotovinske ekvivalente i, potreba preduzeća da koristi ove tokove gotovine. Međunarodni standardi finansijskog izveštavanja, MRS 7 – Izveštaj o tokovima gotovine, definiše zahteve vezane za prezentaciju izveštaja o tokovima gotovine i obelodanjivanja u vezi sa njima (MSFI, MRS 7 Izveštaj o tokovima gotovine, 2009a). U interakciji sa analizom ostalih izveštaja, izveštaj o novčanim tokovima daje pravu sliku o

„finansijskom zdravstvenom stanju“ preduzeća. Konvencionalna analiza performansi poslovanja, poznata širem krugu korisnika, zasniva se dominantno na informacijama sadržanim u bilansima stanja i uspeha, što ukazuje na često prisutno razmišljanje (posebno menadžmenta) u okvirima tokova vrednosti, a ne u terminima novčanih tokova. Zbog toga, usled nerazumevanja odnosa između dobitka i novčanog toka i njihove neujednačenosti, menadžeri i vlasnici u praksi u situacijama kada postoji dobitak, a oseća se nedostatak gotovine, često postavljaju računovođama pitanja koja se odnose na to gde je nestao dobitak ili kako je moguće da u profitabilnoj godini nema gotovine (Malinić, 2009).

Sastavni deo kompleksnog finansijskog izveštavanja preduzeća je sastavljanje posebnog *izveštaja o promenama na kapitalu*, koji je, pre svega, namenjen vlasnicima kapitala. Izveštaj o promenama na kapitalu predstavlja odgovor potrebama za jednom potpunijom analizom likvidnosti (Ivkov, *Creating financial reports in the function of analysis of business performances of commercial companies*, 2014). Zbog toga se smatra drugom metodom analize likvidnosti u odnosu na analizu likvidnosti na osnovu cash flow izveštaja. Svi poslovni, odnosno finansijski događaji koji se nalaze u Izveštaju o promenama na kapitalu obezbeđuju informacije o poreklu i upotrebi sredstava tekućeg perioda. On ukazuje na ključne faktore koji su uticali na tokove kapitala u posmatranom vremenskom periodu. Analizom se mogu utvrditi finansijski događaji koji su uslovlili promene na kapitalu, i koji su promenili neto obrtna sredstva. Na osnovu toga, utvrđivanjem osnovnih uzroka koji su doveli do promena neto obrtnih sredstava, preduzimaju se određene korektivne mere za poboljšanje likvidnosti. Da bi se obezbedila što kvalitetnija informaciona osnova za analizu performansi poslovanja u izveštaju, tokovi gotovine su sistematizovani na sledeći način (MSFI, MRS 7 Izveštaj o tokovima gotovine, 2009a): tokovi gotovine iz poslovnih aktivnosti; tokovi gotovine iz investicionih aktivnosti, i tokovi gotovine iz aktivnosti finansiranja. „Ova klasifikacija je od velike važnosti za procenu odnosa između ovih aktivnosti, kao i sagledavanja iz kojih aktivnosti preduzeće generiše najviše gotovine, i na koje aktivnosti je najviše troši“ (Porter & Curtis, 2007). Prikazivanjem tokova

gotovine prema poslovnim, investicionim i aktivnostima finansiranja, preduzeće pruža informacije svojim korisnicima o uticaju tih aktivnosti na njegov finansijski položaj.

Pored navedenih osnovnih finansijskih izveštaja, set finansijskih izveštaja obuhvata takođe, napomene uz finansijske izveštaje (Zakon o računovodstvu, 2013). Osnovna svrha ovog izveštaja jeste u tome da posluži jasnijem, dubljem i širem osvetljavanju finansijskog položaja, zarađivačke moći i promena finansijskog položaja preduzeća, predstavljenih u pomenutim finansijskim izveštajima (Dmitrović Šaponja & Milutinović, 2010, str. 83-84). „Uticaj napomena na kvalitet finansijskih izveštaja je nesporan, jer je osnovna namena napomena povećanje informacione moći podataka sadržanih u finansijskim izveštajima na koje se te napomene odnose. U obrascima finansijskih izveštaja nemoguće je uključiti sve korisne finansijske informacije, a da se ne naruše njihova preglednost i razumljivost, pa su obelodanjanja u napomenama neophodna da bi korisnici dobili potpunu „sliku,“ finansijskog, imovinskog i prinostnog položaja poslovnog subjekta.“ U tom kontekstu, kao se dalje navodi: finansijske i nefinansijske informacije sadržane u napomenama treba da poboljšaju kako transparentnost finansijskih izveštaja, tako i da korisnicima ukažu na namere menadžmenta u pogledu ostvarivanja rezultata budućeg poslovanja i načina upravljanja resursima poslovnog subjekta. Na kraju, možemo konstatovati da napomene uz finansijske izveštaje sadrže relevantne, odnosno po svom značaju bitne informacije za potpunije razumevanje i ocenu finansijskog položaja, zarađivačke moći i tokova sredstava preduzeća i za pouzdanije predviđanje njegovih budućih stanja i ostvarenja. To je od posebnog interesa za investitore (akcionare i druge), kreditore, poslovne partnere, vladu i vladine institucije, i druge zainteresovane korisnike (Ivkov & Anđelković, 2013, str. 242-258). Zbog toga su napomene uz finansijske izveštaje važan instrument eksternog finansijskog izveštavanja, odnosno polaganja računa od strane menadžmenta.

Našim zakonskim propisima je predviđeno da pored prethodno navedenih osnovnih finansijskih izveštaja (bilansa stanja i uspeha, izveštaj o ostalom rezultatu, izveštaj o novčanim tokovima,

izveštaj o promenama na kapitalu, napomene uz finansijske izveštaje) set finansijskih izveštaja obuhvata i statistički aneks, koga je novim pravilnikom o sadržini pozicija u obrascu, zamenio statistički izveštaj. Svi pomenuti podaci, koji čine sastavni deo formalizovanog izveštaja, prilagođeni su elektronskoj obradi podataka, što znači da postoji mogućnost za dodatnu obradu podataka od strane eksternih korisnika. To upućuje na zaključak da aneks služi i za potrebe kontrole i drugih interesa vlade i vladinih institucija. Formalizovani izveštaj, dat u obliku tabela, ima sve karakteristike kvantitativnog, a ne kvalitativnog dokumenta koji dodatno za potrebe svojih korisnika pojašnjava strukturu, vrednost i obeležja pozicija o stanju i uspehu preduzeća.

5 ZAKLJUČAK

Za potrebe efikasnog upravljanja konkurencijom - kreiranja konkurentne prednosti, neophodno je raspolagati odgovarajućim računovodstvenim informacijama. Te su informacije sadržane u nizu finansijskih izveštaja od kojih se kao temeljni izdvajaju bilans stanja i bilans uspeha. Pored navedenih osnovnih finansijskih izveštaja sastavljaju se i ostali finansijski izveštaji koje se odnose na izveštaj o ostalom rezultatu, o promenama na kapitalu, o tokovima gotovine i napomene uz finansijske izveštaje. Osnovni cilj je da se obezbede informacije o finansijskom položaju, poslovanju, i promenama finansijskog položaja preduzeća. Kvalitet finansijskih izveštaja prevashodno zavisi od toga, koliko su informacije koje su u njima sadržane u mogućnosti da zadovolje potrebe menadžmenta i eksternih korisnika (pre svega, investitora i kreditora) u pogledu njihove relevantnosti, razumljivosti, pouzdanosti i uporedivosti. Bilans stanja pruža informacije menadžmentu preduzeća koje se odnose na finansijsku snagu preduzeća, njegovu likvidnost, zaduženost i horizontalnu finansijsku strukturu. Posebno značajan izvor informacija odnosi se i na bilans uspeha. Reč je o izveštaju o toku poslovanja, za razliku od bilansa stanja, koji predstavlja izveštaj o trenutnom stanju poslovanja

Napomene uz finansijske izveštaje i drugi dopunski izveštaji predstavljaju nerazdvojnu celinu godišnjih računa i imaju ključnu ulogu u obelodanjanju informacija koje se ne mogu adekvatno prezentirati u temeljnim finansijskim izveštajima (bilansu stanja i bilansu uspeha), a da

se pri tome ne umanjuje jasnost tih izveštaja. Napomene doprinose tumačenju i proširenju informacija iz osnovnih finansijskih izveštaja sa dodatnim podacima, objašnjenjima, dubljim raščlanjavanjem pojedinih pozicija bilansa stanja i bilansa uspeha, čime se povećava njihova iskazna moć i olakšava korisnicima da ocene imovinu, finansijsku poziciju i rezultate poslovanja preduzeća.

Kada je reč o upravljanju preduzećem, informacije iz finansijskih izveštaja se mogu koristiti ne samo

za operativne nivoe i kraće vremenske periode, već i za potrebe strategijskog upravljanja preduzećem. Sa tog aspekta, informacije iz finansijskih izveštaja, pored operativnog karaktera imaju i strategijski karakter. Prema tome, dobra informisanost podrazumeva da u finansijskim izveštajima budu utvrđene i prezentirane sve relevantne informacije koje mogu biti od značajnijeg uticaja kako za potrebe upravljanja preduzećem, tako i za buduće odluke investitora i drugih korisnika.

CITIRANI RADovi

- Alexander, D., & Nobes, C. (2010). *Finansijsko računovodstvo - međunarodni uvod* (četvrto izdanje izd.). Zagreb: Mate d.o.o.
- Dmitrović Šaponja, L., & Milutinović, S. (2010). *Mogućnosti unapređenja kvaliteta finansijskih izveštaja u Srbiji, XLI simpozijum: Mogućnosti i ograničenja razvoja računovodstvene profesije u Srbiji*. Zlatibor: Savez računovođa i revizora Srbije.
- Ivkov, D. (2014). *Creating financial reports in the function of analysis of business performances of commercial companies*. Subotica, Serbia: Ph.D. Thesis.
- Ivkov, D., & Anđelković, S. (2013). *Analiza poslovnih performansi korporacija*. Beograd: Univerzitet „Union – Nikola Tesla“.
- Kothari, J., & Barone, E. (2012). *Finansijsko računovodstvo - međunarodni pristup, prevod*. Beograd: Data Status.
- Malinić, D. (2009). Cash Flow kao instrument otkrivanja poslovno-finansijskih rizika. *XL simpozijum : Računovodstvo i poslovne finansije u savremenim uslovima poslovanja* (str. 49). Zlatibor: Savez računovođa i revizora Srbije.
- MSFI. (2009). *IAS 1 – Presentacija finansijskih izveštaja*. Beograd: Savez računovođa i revizora Srbije.
- MSFI. (2009a). *MRS 7 Izveštaj o tokovima gotovine*.
- Porter, A. G., & Curtis, L. N. (2007). *Financial accounting for decision makers*. Mason, USA: Thomson South-Western . U T. Đukić, & M. Trajčevski, *Finansijsko izveštavanje o novčanim tokovima fabrike cementne industrije u Srbiji (2012, str. 156)* (str. 577-58). Niš.
- Ranković, M. J. (2004). *Upravljanje finansijama preduzeća*. Beograd: Ekonomski fakultet.
- Stevanović, N., Malinić, D., & Milićević, V. (2008). *Upravljačko računovodstvo*. Beograd: Ekonomski fakultet.
- Vunjak, M. N. (2010). *Finansijski menadžment – poslovne finansije*. Subotica: Ekonomski fakultet.
- Zakon o računovodstvu. (2013). *Zakon o računovodstvu. Službeni glasnik RS(62/2013)*, čl. 2.
- Žager, K., & Žager, L. (2006). *Računovodstveni standardi, finansijski izvještaji i revizija*. Zagreb: Inženjerski biro d.d.

Datum prve prijave: 22.04.2016.
Datum prijema korigovanog članka: 20.10.2016.
Datum prihvatanja članka: 23.12.2016.

Kako citirati ovaj rad? / How to cite this article?

Style – **APA Sixth Edition:**

Zubac, D., Anđelković, D., & Brzaković Kadrić, O. (2017, January 15). *Finansijski izveštaji kao produkt računovodstva*. (Z. Čekerevac, Ed.) *FBIM Transactions*, 5(1), 146-154. doi:10.12709/fbim.05.05.01.15

Style – **Chicago Sixteenth Edition:**

Zubac, Danijela, Danijela Anđelković, and Olgica Brzaković Kadrić. "Finansijski izveštaji kao produkt računovodstva." Edited by Zoran Čekerevac. *FBIM Transactions* (MESTE) 5, no. 1 (January 2017): 146-154. doi:10.12709/fbim.05.05.01.15.

Style – **GOST Name Sort:**

Zubac Danijela, Anđelković Danijela and Brzaković Kadrić Olgica *Finansijski izveštaji kao produkt računovodstva* [Journal] // *FBIM Transactions* / ed. Čekerevac Zoran. - Belgrade - Toronto : MESTE, January 15, 2017. - 1 : Vol. 5. - pp. 146-154.

Style – **Harvard Anglia:**

Zubac, D., Anđelković, D. & Brzaković Kadrić, O., 2017. *Finansijski izveštaji kao produkt računovodstva*. *FBIM Transactions*, 15 January, 5(1), pp. 146-154.

Style – **ISO 690 Numerical Reference:**

Finansijski izveštaji kao produkt računovodstva. **Zubac, Danijela, Anđelković, Danijela and Brzaković Kadrić, Olgica**. [ed.] Zoran Čekerevac. 1, Belgrade - Toronto : MESTE, January 15, 2017, *FBIM Transactions*, Vol. 5, pp. 146-154.